

**ФУНКЦІОНАЛЬНІ
СТИЛІ УКРАЇНСЬКОЇ
ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ**

ПЛАН

- Поняття літературної мови.
- Стилї та жанри української літературної мови.
- Характеристика функціональних стилів української літературної мови.
- Основні риси офіційно-ділового стилю мови.

ПОНЯТТЯ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

- Мова — це найважливіший, універсальний засіб спілкування, організації та координації всіх видів суспільної діяльності: галузі виробництва, побуту, обслуговування, культури, освіти, науки.
- Державна мова — це закріплена традицією або законодавством мова, вживання якої обов'язкове в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики.

Українська національна мова існує:

- а) у вищій формі загальнонародної мови — сучасній українській літературній мові;
- б) у нижчих формах загальнонародної мови — її територіальних діалектах.

Літературна мова — це унормована, відшліфована форма загальнонародної мови, що обслуговує найрізноманітніші сфери суспільної діяльності людей: державні та громадські установи, пресу, художню літературу, науку, театр, освіту й побут людей. Вона характеризується унормованістю, уніфікованістю, стандартністю, високою граматичною організацією, розвиненою системою стилів.

СТИЛІ ТА ЖАНРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ

- **Стилістика** вивчає стилістичну диференціацію мови, її функціональні стилі. Це наука про виразові засоби мови, тобто про ті елементи, що приєднуються до власне вираження думки, супроводжують семантичний зміст висловлюваного – емоційно-експресивні та оцінні моменти мовлення.
- Тобто предметом вивчення стилістики є закономірності функціонування мовних засобів у різних видах мовлення.

Основним поняттям стилістики є стиль. Це слово, що зводиться до лат. *stilus* «загострена паличка для писання», має багато значень і вживається як термін у літературі, мистецтві, архітектурі, соціології та в інших науках. Щодо мовного стилю є чимало визначень.

МОВНИЙ СТИЛЬ – це сукупність засобів, вибір яких зумовлюється змістом, метою та характером висловлювання.

СТИЛІ МОВИ

- науковий,
- офіційно-діловий,
- публіцистичний,
- розмовний,
- художній.

Кожний зі стилів має свої характерні ознаки й реалізується у властивих йому жанрах.

Жанри — це різновиди текстів певного стилю, що різняться насамперед метою мовлення, сферою спілкування та іншими ознаками.

Науковий стиль

- Основна його функція – повідомлення. Тексти цього стилю містять наукову інформацію, яку треба донести до різних верств суспільства. Наукові тексти характеризуються логічною послідовністю викладу, впорядкованою системою зв'язків між частинами, прагненням до однозначності. На лексичному рівні слід виокремити велику кількість термінів із різних галузей знання, а отже – виразно іменний характер висловлювання (адже більшість термінологічної лексики – це іменники). Оскільки наука оперує не образами, а поняттями, наукові тексти насичені абстрактною лексикою.

Залежно від конкретних завдань і одержувачів інформації в науковому стилі виділяють кілька різновидів (підстилів):

- 1. **Власне (суто) науковий**: нова інформація, призначена для фахівців певної галузі науки (дипломна робота, дисертація, монографія, наукова стаття, наукова доповідь);
- 2. **Науково-діловий**: інформація про стан наукової розробки на певному її етапі (звіт про проведення науково-дослідної роботи, автореферат дисертації);

- 3. Науково-публіцистичний: наукова проблема висвітлюється з погляду публіциста (есе, стаття);
- 4. Науково-популярний: має на меті зацікавити науковою інформацією широке коло людей, не залежно від їх професії й рівня підготовки (лекція, науково-популярна стаття);
- 5. Науково-навчальний: призначений для спеціального засвоєння наукових даних (підручники, посібники).

Офіційно-діловий стиль

- Основна його функція (як і наукового) –повідомлення. Цей стиль функціонує переважно у писемній формі як засіб, що задовольняє потреби офіційного спілкування в державному, суспільному, політичному, господарському житті, в ділових стосунках між інституціями й установами, в громадській, виробничій та іншій діяльності окремих членів суспільства. З офіційно-діловим стилем маємо справу в текстах указів, законів, наказів, розпоряджень, звітів, ухвал, у діловому листуванні. Характерні його риси: виразна логізація викладу, високий ступінь стандартизації мовних засобів, майже цілковита відсутність емоційності та образності, широке використання безособових і наказових форм, застосування особливої термінології і специфічних синтаксичних конструкцій (стандартних формул, кліше).

Публіцистичний стиль

- Основна його функція – вплив. З огляду на призначення публіцистичного стилю – формування громадської думки. Визначальною його рисою є вдале поєднання логізації викладу з емоційно-експресивним забарвленням. Об'єктом публіцистичного викладу є явища всіх ділянок життя людини - від картинок побуту до подій історії й світової політики. Характерна риса цього стилю - орієнтація на усну мову. Широко використовуються конструкції типу "питання - відповідь", що особливо увиразнюється на тлі авторського монологу. Публіцистичному стилеві притаманні чіткі політичні оцінки, присутність автора, широкий вияв авторської індивідуальності (деякі з загальнономовних виражальних засобів народжуються саме в цьому стилі).

Художній стиль

Тут можливе поєднання елементів усіх стилів літературної мови, а також діалектизмів та інших складників, якщо це вмотивоване потребами мистецького зображення. Використання мовних засобів у художньому стилі зумовлене його призначенням - творити художній образ. Однією з важливих категорій у структурі художнього твору є образ автора. Творча індивідуальність автора, його світосприймання та світовідчуття, - усе це позначається на доборі та організації мовних засобів.

Розмовний стиль

- найдавніший стиль будь-якої національної мови, оскільки виконує функцію безпосереднього спілкування. Решта стилів - явища набагато пізнішого часу. Найбільша відмінність між книжно-писемними (якими є попередні чотири) та розмовним стилем полягає в умовах спілкування. Розмовним стилем користуються в побуті, в неофіційному й офіційному спілкуванні, в навчальній, науковій, виробничій, суспільно-політичній та в інших сферах життя. Широко представлені елементи цього стилю в публіцистиці, ще ширше в красному письменстві.

Основні риси офіційно-ділового стилю

Офіційно-діловий стиль — це мова ділових паперів, розпоряджень, постанов, програм, заяв, автобіографій, резолюцій, протоколів, законів, актів, наказів, анкет, розписок тощо. Це один з найдавніших стилів. Його ознаки знаходимо в документах XI— XII ст. (Мстиславова грамота 1130 р.), в українсько-молдавських грамотах, українських грамотах XIV та XV ст., українських літописах (офіційні листи, угоди і т. ін.).

Характерні риси офіційно-ділового стилю мови

- Наявність реквізитів, які мають певну черговість. У різних видах ділових паперів склад реквізитів неоднаковий, він залежить від змісту документа, його призначення та способу оброблення. Укріплення за реквізитами постійного місця робить документи зручними для зорового сприймання, спрощує їх опрацювання. Підпис є обов'язковим реквізитом будь-якого документа.
- Точність, послідовність і лаконічність викладу фактів, гранична чіткість у висловленні. Діловий стиль позбавлений образності, емоційності та індивідуальних авторських рис.

Наявність усталених мовних зворотів, певна стандартизація початків і закінчень документів. Найхарактерніші прояви стандартизації такі:

- а) широке вживання готових словесних формул типу у зв'язку з, відповідно до, з метою, згідно з, що спрощує й полегшує процес укладання окремих видів документів;
- б) повторюваність тих самих слів, форм, зворотів, конструкцій як результат досягнення однотипності вираження думки.

- Лексика здебільшого нейтральна, вживається в прямому значенні. Залежно від того, яку саме галузь суспільного життя обслуговує офіційно-діловий стиль, він може містити суспільно-політичну, професійно-виробничу, науково-термінологічну лексику.
- Для чіткої організації текст ділиться на параграфи, пункти, підпункти.
- У текстах часто вживаються словосполучення з дієсловами у формі теперішнього часу із значенням позачасовості, постійності дії: рішення надсилається, має місце, виробнича рада розглядає. Вживаються і такі звороти, як з оригіналом згідно, складено й завірено (засвідчено) у двох примірниках, вжити заходів, визнати за можливе, звернутися із заявою, надати слово, оголосити подяку, накласти резолюцію.

- Найхарактерніші речення — прості поширені (кілька підметів при одному присудку, кілька присудків при одному підметі, кілька додатків при одному з головних членів тощо). Вживаються також складні речення із сурядним і підрядним зв'язком.
- Отже, тексти офіційно-ділового стилю вимагають документації тверджень, точності формулювань, не припускають двозначності тлумачення змісту.

■ *Акт проголошення незалежності України*

Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року,

— продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні,

— виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами,

— здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто

ПРОГОЛОШУЄ

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ та створення самостійної української держави — УКРАЇНИ.

Територія України є неподільною і недоторканною.

Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

Цей акт набирає чинності з моменту його схвалення.

24 серпня 1991 року Верховна Рада України